

С. С. Терещенко, начальник відділу проблем організації митної справи Державного науково-дослідного інституту митної справи
С. В. Галько, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем організації митної справи Державного науково-дослідного інституту митної справи

УПРОВАДЖЕННЯ НОРМ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В МИТНУ СПРАВУ

У статті висвітлено результати досліджень окремих норм Податкового кодексу України, що впливають на впровадження складових митної справи. Звернено увагу на суперечності, які містяться в окремих положеннях Податкового кодексу України, а також неузгодженості в нормах Митного та Податкового кодексів України і запропоновано напрями їх уникнення.

В статті освещены результаты исследований отдельных норм Налогового кодекса Украины, которые влияют на внедрение составляющих таможенного дела. Обращено внимание на противоречия, которые есть в отдельных положениях Налогового кодекса Украины, а также несогласованности норм Таможенного и Налогового кодексов Украины и предложены пути их избежания.

In the article results of researches of some provisions of the Tax Code of Ukraine which have the influent on the implementation of the customs elements are presented. The basic attention is turned on the contradictions in some provisions of the Tax Code of Ukraine and also on the disagreements of the provisions in Customs and Tax Codes of Ukraine. The authors suggest in the article the ways of the avoiding such contradictions and disagreements.

Ключові слова. Податковий кодекс України, Митний кодекс України, заходи нетарифного регулювання, облік у контрольних органах, неавтоматичне ліцензування, момент сплати податків, дата виникнення податкових зобов'язань, гарантії, митне законодавство.

Вступ. Правовою підставою для функціонування реформованої податкової системи Уряд України 2010 р. вбачав у прийнятті Податкового кодексу України, проект якого було розроблено на виконання Програми економічних реформ Президента України на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”.

Податковий кодекс України (далі – ПКУ), який вперше зібрав в одному документі всі норми, що визначають норми та процедури оподаткування, набув чинності 01 січня 2011 р. Проблемні питання, які стосуються митного регулювання, пов'язаного з установленням та справлянням податків і зборів за останньою, затвердженою редакцією Податкового кодексу України, ще не встигли стати предметом опрацювання науковців, котрі досліджують митну справу.

Дослідження складових елементів оподаткування з пропозиціями щодо внесення окремих статей до проекту Податкового кодексу України вже висвітлювалися у працях Ф. О. Ярошенко, О. В. Покатаєвої, Т. І. Єфименко, Е. Г. Рясних, В. Пили, О. Чмира, В. Загороднього, Б. Панасюка та інших авторів. Однак поза увагою зазначених науковців лишилися положення ПКУ, які мають безпосередній вплив на здійснення митної справи.

© С. С. Терещенко, С. В. Галько, 2011

Постановка завдання. Мета статті – аналіз окремих норм Податкового кодексу України, які впливають на складові елементи митної справи.

Результати дослідження. Розгляд окремих положень Податкового кодексу України (далі – ПКУ) доцільно розпочати з аналізу понять і визначень, які стосуються окремих положень митної справи і їх тлумачень [1].

По-перше, проаналізуємо тлумачення **заходів нетарифного регулювання** в Податковому кодексі України, оскільки застосування заходів нетарифного регулювання під час переміщення товарів через митний кордон України – одне з основних завдань митних органів, відповідно до ст. 11 Митного кодексу України [2].

У п. 14.1.61 ст. 14 “Визначення понять” ПКУ наводиться таке визначення поняття заходів нетарифного регулювання:

- 1 – ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій;
- 2 – застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів в Україну;
- 3 – процедура реєстрації зовнішньоекономічних контрактів;
- 4 – процедура видачі ліцензій на право імпорту, експорту – спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

- 5 – дозвільна система служби експортного контролю;
- 6 – сертифікація товарів, що ввозяться в Україну;
- 7 – дозвільна система органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю;
- 8 – реєстрація лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок;
- 9 – застосування державного пробірного контролю.

У даному випадку наводиться не визначення поняття, а перелік складових заходів нетарифного регулювання.

Крім того, автори ПКУ під час наведення переліку згаданих заходів не врахували чинних норм спеціального національного закону [3], яким регламентується зовнішньоекономічна діяльність. Зокрема, не звернено уваги на зміни, які відбулися в 2003 р. [4], коли назву ст. 16 Закону “Про зовнішньоекономічну діяльність” [3] було змінено з “Ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій” на “Ліцензування зовнішньоекономічних операцій” та внесено відповідні корективи до змісту самої статті.

У початковій версії ст. 16 Закону “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р. **ліцензуванню зовнішньоекономічних операцій** тлумачення не надавалося, а щодо квотування зазначалося таке:

“квотування здійснюється шляхом встановлення режиму видачі індивідуальних ліцензій згідно з цією статтею, причому загальний обсяг експорту (імпорту) за цими ліцензіями не повинен перевищувати обсягу встановленої квоти”.

Після змін, внесених до ст. 16 Закону “Про зовнішньоекономічну діяльність” у 2003 р. та в подальшому, чинна редакція Закону “Про зовнішньоекономічну діяльність” містить таке тлумачення ліцензування зовнішньоекономічних операцій:

“ліцензування зовнішньоекономічних операцій визначається як комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання дозволу на здійснення суб’єктом зовнішньоекономічної діяльності експорту (імпорту) товарів”.

Зазначимо, що квотування в чинній редакції Закону “Про зовнішньоекономічну діяльність” трансформувалося в одну з форм ліцензування – неавтоматичне ліцензування:

“неавтоматичне ліцензування визначається як комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання суб’єкту зовнішньоекономічної діяльності дозволу на здійснення протягом визначеного періоду експорту (імпорту) товарів, щодо яких встановлюються певні квоти (кількісні або інші обмеження). Неавтоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії використовується в разі встановлення квот (кількісних або інших обмежень) на експорт (імпорт) товарів” [3].

Таким чином, наведення в Податковому кодексі України поряд з “ліцензуванням зовнішньоекономічних операцій” ще й “квотування зовнішньоекономічних операцій” як заходу нетарифного регулювання є не зовсім коректним і таким, що не враховує сучасного законодавчого тлумачення ліцензування зовнішньоекономічних операцій та, на нашу думку, потребує вилучення шляхом внесення змін до п. 14.1.61 ПКУ [1].

У зв’язку із цим не зайвим було б також наголосити на помилковому застосуванні словосполучення “квотування зовнішньоекономічних операцій” і в ст. 381 “Ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій” Господарського кодексу України [5], який має на меті утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України, а також сприяти гармонізації її з іншими економічними системами.

По-друге, доцільно звернути увагу на зміст п. 16.1.1 (ст. 16 “Обов’язки платника податків”) ПКУ, в якому зазначено, що “платник податків зобов’язаний стати на **облік у контрольних органах** в порядку, встановленому законодавством України”.

Одними з контрольних органів є “**митні органи** – щодо мита, акцизного податку, податку на додану вартість, інших податків, які відповідно до податкового законодавства справляються в разі ввезення (пересилання) товарів і предметів на митну територію України або територію спеціальної митної зони або вивезення (пересилання) товарів і предметів з митної території України або території спеціальної митної зони” (п. 41.1.2 ст. 41 “Контрольні органи та органи стягнення” ПКУ) [1].

Зауважимо, що “**платниками податків** визнаються фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об’єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об’єктом оподаткування згідно із цим Кодексом або податковими законами, і на яких покладено обов’язок із сплати податків та зборів згідно з цим Кодексом” (ст. 15 “Платники податків” ПКУ [1]).

Разом з тим нормами Митного кодексу України [2] не визначено положення щодо необхідності “стати на облік у контрольних органах” для фізичних чи юридичних осіб (платника податку за ПКУ) і не визначається адміністративний порядок здійснення такої процедури.

Отже, процедура обліку суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності Митним кодексом України не передбачається, а запровадження Податковим кодексом України норми (п. 16.1.1 ст. 16 ПКУ), що кожний контрольний орган повинен мати окремий облік, є введенням додаткової державної адміністративної процедури, яка штучно ускладнює здійснення зовнішньоторговельних операцій.

Одним зі шляхів усунення такої штучно створеної адміністративної процедури, на нашу думку, може бути запровадження автоматичного обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за результатами їх першого звернення до митного органу щодо намірів увезення на національну митну територію або митного оформлення товарів до митного режиму, який передбачає вивезення декларованих товарів. Такий автоматичний облік у митних органах може бути здійснено на підставі ідентифікаційних кодів державного органу статистики (код за ЄДРПОУ [4]) та/або ж податкового органу (індивідуальний податковий номер платника податку [6]). Варіант структури реєстраційного коду для обліку в митних органах платників податку може бути такий:

КОД ЗА ЄДРПОУ / КОД ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ / КОД МИТНИХ ОРГАНІВ

По-третє, аналіз норм Податкового кодексу України дозволив виявити окремі розбіжності щодо **моменту сплати податків**, які містяться в положеннях окремих статей Податкового кодексу України, а також у нормах ПКУ та МКУ.

Доцільно звернути увагу на норму ст. 46 “Податкова декларація (розрахунок)” ПКУ, де зазначено, що “митні декларації прирівнюються до податкових декларацій для цілей нарахування та/або сплати податкових зобов'язань” (п. 46.1) та “форма, порядок та строки подання митної декларації... визначаються з урахуванням вимог митного законодавства України” (п. 46.5).

Стосовно першої норми щодо **сплати податкових зобов'язань** слід звернутися до норм п. 57.1 ст. 57 “Строки сплати податкового зобов'язання” ПКУ, де зазначається, що “суму податкового зобов'язання, визначену в митній декларації, платник податків зобов'язаний сплатити до закінчення митного оформлення товарів, якщо інше не передбачено податковим законодавством”.

У той же час сплата податків і зборів *до* або *на* момент митного оформлення товарів – це умова розміщення товарів до відповідного митного режиму (ст. 88 “Обов'язки декларанта” МКУ [2]), що не може розцінюватись як зобов'язання, а є обов'язком особи, котра здійснює декларування. Тобто тлумачення суми податків і зборів, що є умовою розміщення товарів до відповідного митного режиму, як суми податкових зобов'язань з усіма наслідками, котрі визначаються ПКУ (наприклад, термін погашення податкових зобов'язань), не є коректним.

Що ж до п. 46.5 ПКУ, де вказано: “форма, порядок та строки подання митної декларації... визначаються з урахуванням вимог митного законодавства України”, то в Митному кодексі [2] наголошується, що форма, порядок та строки подання митної декларації повинні визначатися актами Кабінету Міністрів України (ст. 70 “Мета митного оформлення” і ст. 81 “Процедура декларування” МКУ).

Крім того, слід порівняти норми п. 57.1 (ст. 57 “Строки сплати податкового зобов'язання”) та 206.1 (ст. 206 “Особливості оподаткування операцій при переміщенні товарів через митний кордон України”) ПКУ [1] на предмет установлення **моменту сплати податків**. Відповідно до п. 57.1 ПКУ таким моментом є невизначений момент часу – “до закінчення митного оформлення товарів”, тобто момент часу після подачі митної декларації для здійснення митного контролю та оформлення митному органу. У той же час у п. 206.1 ПКУ (щодо сплати податку на додану вартість) зазначається, що сплата податку має бути здійснена “до/або на день подання митної декларації”.

Такі вищезазначені розбіжності можуть стати джерелом потенційного ризику щодо сплати податків, які є умовою декларування товарів до відповідного митного режиму.

На думку авторів, терміни і їх значення в кодексах, які порівнюються нами, повинні бути приведені у відповідність або ж необхідно окремо давати їм тлумачення в контексті застосування податкового чи митного законодавства.

По-четверте, розглянута нами редакція Податкового кодексу України [1] досить неоднозначна в частині, що стосується **дати виникнення податкових зобов'язань**.

Достатньо не визначеним є **момент часу щодо виникнення податкових зобов'язань** (стосовно податку на додану вартість), який визначається за ПКУ так: “...у разі експорту товарів – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства...” (п. 187.1.6) ст. 187 “Дата виникнення податкових зобов'язань” ПКУ [1]).

Дану норму можемо трактувати так: “дата оформлення митної декларації” має збігатися з датою “перетинання митного кордону України”. Як показує практика, є реальний розрив у часі між моментом завершення митного оформлення товару в режим експорту (дата засвідчується відбитками особистого митного забезпечення посадової особи митного органу) та моментом часу, коли товар фізично буде переміщено через митний кордон та вивезено за межі національної митної території (дата вивезення засвідчується посадовою особою митного органу на кордоні). Окрім того, в цьому випадку митна декларація, що засвідчує експорт товару, вилучається митним органом у відповідної особи (перевізника, агента) на момент фактичного вивезення товарів з національної митної території і не може бути надана експортером (відправником) товару органам податкової служби.

Доцільно нагадати про регулярність надходжень до податкових органів від митних органів інформації, яка формується за результатами митного контролю та оформлення товарів. Виходячи із цього, з метою усунення додаткових адміністративних заходів, які неоднозначно прописані нормами Податкового кодексу України (п. 187.16) ст. 187), необхідно запровадити передачу інформації щодо експортних операцій з додатковою інформацією митних органів стосовно фактичного переміщення товарів за межі митної території України. Така пропозиція в разі її внесення до норм Податкового кодексу України забезпечить

податкові органи об'єктивною інформацією іншого державного органу (митного органу) щодо здійснення експорту товарів та, водночас, позбавить суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності від необхідності подавати податковому органу “твердої” (в паперовому вигляді) копії митної декларації.

По-н'яте, продовжує існувати цілковита невизначеність щодо **надання гарантій**.

Норми ст. 219 “Порядок обчислення податку в разі тимчасового ввезення на митну територію України та переміщення через митну територію України транзитом підакцизних товарів” ПКУ [1] містять посилання на норми Митного кодексу України в частині надання гарантій. У той же час аналіз норм Митного кодексу України [2] щодо гарантій, які повинні надаватися під час доставки товарів до митниці призначення, дозволяє дійти висновку про відсутність законодавчих норм щодо фінансових гарантій.

Розглянемо цю проблему детальніше.

У положеннях п. 219.1 (ст. 219 ПКУ [1]) наголошується на необхідності надання гарантій, відповідно до вимог *митного законодавства*, під час переміщення національною митною територією підакцизних товарів (продукції) у режимі транзиту.

Під вимогами *митного законодавства* може розглядатися норма ст. 161 “Заходи гарантування доставки” МКУ [2], якою передбачається використання книжки МДП під час транзитних перевезень товарів автомобільним транспортом. Перевезення таких підакцизних товарів, як алкогольні та тютюнові вироби з використанням “звичайної” книжки МДП заборонено нормами міжнародної конвенції [7]. Таким чином, перевезення окремих видів підакцизних товарів (крім алкоголю і тютюнових виробів) автомобільним транспортом може здійснюватися з використанням книжки МДП як гарантійного документа.

Відсутність законодавства щодо надання фінансових гарантій (невиконана норма ст. 162 МКУ [2]) не надає законного права застосовувати такий вид гарантії під час перевезення підакцизних товарів видами транспорту, відмітними від автомобільного.

Норма п. 219.1 Податкового кодексу України, з урахуванням вищезазначених норм Митного кодексу України, фактично унеможливує транзит підакцизних товарів національною митною територією іншими, ніж автомобільний, видами транспорту. Таким чином, норми двох законодавчих актів заборонили перевезення підакцизних товарів у митному режимі “транзит” національною митною територією, за винятком транзиту окремих видів підакцизних товарів автомобільним транспортом. Ці невизначеності призведуть до зупинки перевезення національною митною територією таких видів товарів, які наведено в п. 215.1 ст. 215 “Підакцизні товари та ставки податку” Податкового кодексу України, а саме:

“спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;
нафтопродукти, скраплений газ;
автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли”.

Таким чином, норми ПКУ визначають перелік товарів, переміщення яких за нормами одного закону [1] потребує надання гарантій, а за нормами іншого – [2] таких гарантій не визначається, що, фактично, виступає заборонними нормами щодо перевезень таких товарів національною митною територією в митному режимі транзиту і, у свою чергу, зменшує привабливість території нашої країни як транзитної держави і завдає суттєвих фінансових збитків державі.

Окрім того, доцільно зіставити норми ст. 6 “Документація транзиту вантажів” спеціального закону [8], що визначає засади організації та здійснення транзиту вантажів авіаційним, автомобільним, залізничним, морським і річковим транспортом через територію України, з нормами п. 219.1 ПКУ, яким запроваджено норму щодо надання гарантій на час транзитних перевезень підакцизних товарів.

У положеннях ст. 6 [8] визначено, що “...транзит вантажів може супроводжуватися (за наявності) рахунком-фактурою (Invoice) або іншим документом, що вказує вартість товару...”, це суперечить положенням п. 219.1 іншого спеціального закону [1], оскільки документи, які повинні підтверджувати вартісні показники товару під час транзитних перевезень, не обов'язкові. Відсутність вартісних показників товару не дозволяє здійснити обрахунки сум податків та зборів, які мають становити суму гарантії під час транзитних перевезень. Окрім того, “первинною” базою оподаткування товарів податками виступає числове значення митної вартості товару, яке в разі транзитних перевезень товарів неможливо обчислити через такі причини:

– немає методу обчислення митної вартості товарів, стосовно яких здійснюється транзитне перевезення (митний режим транзиту) [1];

– відомості щодо вартісних показників товару не обов'язкові під час транзитних перевезень [8].

Таким чином, запровадження Податковим кодексом України необхідності гарантування доставки підакцизних товарів до митниці призначення в митному режимі транзиту всіма видами транспорту, за винятком перевезення окремих видів підакцизних товарів автомобільним транспортом, на законодавчому рівні заведено у глухий кут [1, 2, 8].

Потенційні проблеми стосовно транзитних перевезень, особливо перевезень підакцизних товарів залізничним транспортом (п. 215.3.1, 215.3.2, 215.3.4, 215.3.5, 215.3.6, 215.3.7, 215.3.8 ст. 215 ПКУ [1]), сформовано нормами національних законів [1, 2, 8]. Наслідки таких проблем для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (перевізників, агентів, експедиторів тощо) – втрата часу та прибутків, а для держави – обсягів товарів, що плануються до перевезень у режимі транзиту, і втрата надходжень до державного бюджету.

Виокремлення авторами та наголошення на найбільшій сукупності проблем під час транзитних перевезень товарів залізничним транспортом пояснюється тим, що обсяги товарів (тони, кубічні метри тощо), які перевозяться даним видом транспорту, достатньо великі (порівняно з автомобільними), а країнами відправлення чи призначення виступають країни Євросоюзу, Молдова, Казахстан, Росія та ін. Окрім того, що запроваджена норма зменшить обсяги перевезень залізничним транспортом, зменшиться також обсяг товарів, перевантаження яких на морський транспорт (або навпаки, з морського транспорту) відбувається в портах чорноморського регіону.

Шляхами подолання таких потенційних проблем, які утворилися через розбіжності норм окремих національних законодавчих актів та відсутності законодавчих норм щодо видів, умов та порядку надання гарантій, на думку авторів, можуть бути виключно заходи приведення норм окремих законів у відповідність до мети їх запровадження, а саме:

– внесення окремих додаткових статей до Митного кодексу України щодо видів, умов та порядку надання гарантій як заходу гарантування доставки товарів до митниці призначення;

– внесення окремої статті до Митного кодексу України, яка визначала би таке:

а) у разі наявності рахунка-фактури в комплекті товаросупровідних документів як база оподаткування товарів митом, що дозволить визначити необхідну для транзитного перевезення товарів суму гарантії, має використовуватися фактурна вартість товару;

б) у разі відсутності рахунка-фактури в комплекті товаросупровідних документів на партію товару, що планується перевозити митною територією України в режимі транзиту, надати право митним органам самостійно визначати базу оподаткування і суми податків для встановлення суми фінансової гарантії доставки товарів до митниці призначення тощо.

Окреслені напрями подолання проблем ведення зовнішньоекономічної діяльності дають можливість обрати найбільш доцільні варіанти внесення змін до чинних законів, у результаті чого можна забезпечити не декларативну, а реальну привабливість транзитних шляхів нашої держави і забезпечити надходження додаткових коштів до державного бюджету.

Слід також звернути увагу на норму Податкового кодексу України (п. 219.2 ст. 219 [1]), що стосується тимчасового ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, які “призначені для показу чи демонстрації під час проведення виставок, конкурсів, нарад, семінарів та ярмарків, спеціальних виставкових заходів, якщо вони залишаються у власності нерезидентів та їх використання на території України не має комерційного характеру”. Ця норма, на наш погляд, також створює певні проблеми для здійснення зовнішньоекономічної операції і стає законодавчим бар’єром для тимчасового ввезення таких товарів на національну митну територію, оскільки умовами розміщення товарів у режим тимчасового ввезення є “надання гарантій (грошової застави) органу державної митної служби” (п. 219.2 ПКУ [1]), а в національному законодавчому просторі немає закону, який би визначав види, умови та порядок застосування гарантій (на чому ми раніше наголошували).

Напрями подолання цієї проблеми, на думку авторів, аналогічні напрямом, зазначеним вище стосовно транзитних перевезень підакцизних товарів.

Висновки. Аналіз окремих положень Податкового кодексу України дозволяє стверджувати, що невизначеності окремих норм Митного кодексу України в сукупності з неузгодженостями Податкового кодексу України, перетворюють потенційні ризики здійснення зовнішньоекономічної діяльності в заборонні бар’єри для зовнішньої торгівлі окремими товарами.

Результатом одночасної дії цих двох кодексів у частині, що стосується зовнішньоекономічних операцій з транзиту національною митною територією окремих видів товарів, може бути зменшення надходжень до бюджету нашої країни та зниження привабливості України як транзитної держави.

Шляхами подолання проблем, породжених окремими нормами Податкового кодексу, є приведення положень даного Закону до міжнародних та національних норм, які регламентують і визначають порядки та правила здійснення процедур митного контролю та організації й проведення зовнішньоторговельних операцій з товарами. Першим кроком у цьому напрямі має стати детальна експертна оцінка взаємопов’язаних норм та положень Податкового та Митного кодексів України, розбіжності яких виступають джерелами формування потенційних ризиків митної справи та ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. № 92-IV. – К. : Вид. Паливода А. В., 2009. – 168 с.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про внесення зміни до статті 16 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” : Закон України від 20.11.2003 р. № 1315-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість : затверджене наказом Державної податкової адміністрації України від 22.12.2010 № 978, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 29.10.2010 за № 1400/18695 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sta.gov.ua>

7. Кокот С. О. Довідник з Конвенції МДП / С. О. Кокот, Л. Г. Добруха. – К. : Консультант, 2003. – 288 с.

8. Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 р. № 1172-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

¹¹ ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України (Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. № 118 “Про створення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України”)